

УДК 378.015.31:17.022.1

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Волкова Віра, Куліда Оксана

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті актуалізуються можливості підвищення естетичної культури майбутніх вихователів за рахунок активної участі у творчій діяльності, а також у навчально-виховному процесі засобами активних методів навчання, зокрема, ділових ігор. Естетична культура розглядається як критерій естетичної вихованості, як фактор активізації творчого потенціалу особистості, як єдність естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності й поведінки. На етапі, пов'язаному з початком студентського життя, роль естетичного виховання є найбільш важливою. Ефективно вирішувати завдання естетичного виховання, в тому числі, підготовку студентів до естетичного виховання дітей дошкільного віку, можливо за допомогою форм, методів та засобів активного навчання.

Ключові слова: естетична культура, естетичне виховання, активне навчання, творча діяльність.

Аннотация:

Волкова Вера, Кулида Оксана. Пути повышения эстетической культуры будущих воспитателей.

В статье актуализируются возможности повышения эстетической культуры будущих воспитателей за счет активного участия в творческой деятельности, а также в учебно-воспитательном процессе посредством активных методов обучения, в частности, деловых игр. Эстетическая культура рассматривается как критерий эстетической воспитанности, как фактор активизации творческого потенциала личности, как единство эстетических знаний, убеждений, чувств, навыков и норм деятельности и поведения. На этапе, связанном с началом студенческой жизни, роль эстетического воспитания является наиболее важной. Эффективно решать задачи эстетического воспитания, в том числе, подготовку студентов к эстетическому воспитанию детей дошкольного возраста, возможно с помощью форм, методов и средств активного обучения.

Ключевые слова: эстетическая культура, эстетическое воспитание, активное обучение, творческая деятельность.

Resume:

Vera Volkova, Kulida Oksana. Ways to enhance the aesthetic culture of the future teachers.

Article updated capabilities enhance the aesthetic culture of the future teachers through active participation in creative activities, as well as in the educational process through active learning methods, such as business games. Aesthetic culture is considered as a criterion of aesthetic education as the factor of activization of the creative potential of the person as a unity of aesthetic knowledge, beliefs, feelings, skills and standards of performance and conduct. At a time associated with the beginning of a student's life, the role of aesthetic education is the most important. Effectively solve the problem of aesthetic education,

including the training of students to aesthetic education of children of preschool age, perhaps with the help of forms, methods and means for active learning.

Keywords: aesthetic culture and aesthetic education, active learning, creative activity.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти не мислиться без виховання і розвитку творчої особистості, здатної спрямувати свою життєдіяльність у русло гуманістичного розвитку суспільства і саморозвитку на підґрунті засвоєння загальнолюдських цінностей. У цьому процесі значна роль належить вищим закладам освіти. Саме вони посилюють вимоги до особистості майбутнього вихователя дошкільного закладу, його вміння розвивати духовний світ маленької дитини. Специфіка професійної діяльності педагога, вихователя (незалежно від його спеціалізації) вимагає від нього вміння використовувати виховний потенціал мистецтва в духовному розвитку дітей, незважаючи на відсутність спеціальної художньої підготовки. Розкриття проблеми естетизації процесу професійної підготовки педагогів вбачається можливим на основі реалізації гуманістичного підходу, згідно з яким особистість здатна не тільки до орієнтації на естетичні, духовні, музичні – загальнолюдські цінності, але й готова до їх реалізації в повсякденній життєдіяльності. Такий підхід вимагає сформованої особистої естетичної культури як складової загальної професійної культури студентської молоді, здатності до прийняття справжніх цінностей мистецтва, готовності до самореалізації згідно з власними уподобаннями у складних соціокультурних реаліях сьогодення, зокрема, в художньо-творчій діяльності.

Різні аспекти естетизації професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічній науці розроблені М. Киященко, О. Кириченко, О. Коробко, О. Рудницькою та ін.). Значний внесок в розробку теорії та практики формування естетичної культури майбутніх учителів надали вітчизняні педагоги В. Бутенко, О. Буров, І. Зязюн, Н. Миропольська, Г. Падалка, В. Сухомлинський, Г. Шевченко, які розглядали естетичну культуру учителя як основу його духовного життя та невід’ємний компонент педагогічної майстерності. Зв’язок естетичної свідомості і мистецтва, становлення і розвитку естетичної діяльності й особистості у процесі діяльності досліджували О. Буров, Л. Виготський, М. Киященко, Л. Левчук, О. Леонт’єв, О. Лосев та інші. Питання взаємодії видів мистецтва в педагогічному процесі – В. Дряпіка, Д. Кабалецький, Н. Миропольська, Б. Неменський, Г. Шевченко та інші; активні форми організації творчої позанавчальної діяльності – О. Кучерявий, С. Мельничук та ін..

Формулювання цілей статті. Розглянути можливості підвищення естетичної культури майбутніх вихователів у навчально-виховному процесі університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичне виховання виступає підсумковим, завершуючим елементом системи загального виховання, надає їй закінченості і насичує всю її структуру сутнісно людським змістом. Це усвідомлювали вже мислителі минулого. Невипадково в найскладніші переломні періоди розвитку суспільства увага до естетичного виховання, як правило, підвищувалась [13, с. 45].

За сучасних умов, коли відбувається зміна ціннісних орієнтацій в суспільстві, теж відчутна потреба в активізації естетичних факторів, зростає роль цілеспрямованого естетичного виховання. Синтезуючи в собі різноманітні аспекти пробудження творчих сил і здібностей людини до вдосконалення дійсності, воно здатне виступати дієвим засобом формування духовного світу молоді, підсилити позитивні впливи і настроїти вихованців на правильне сприймання і критику негативного, естетично потворного, на реальну боротьбу з ним, щоб змінити самі життєві умови [6, с. 67].

Варто позначити, що потяг до прекрасного, вміння бачити у буденному високе

становить одну із етнічних ознак українського народу. Головні орієнтири естетичного виховання вбачалися у тому, щоб навчити кожную особистість жити за неписаними законами краси і благородства: сформувати у підростаючого покоління навички творити прекрасне.

Але сучасний етап сформованості естетичної культури навіть у головних організаторів естетичного виховання – майбутніх вихователів – характеризується наявністю певних суперечностей, що пов'язані з відсутністю новітніх педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у майбутніх педагогів цієї категорії професійної компетентності, інформаційної грамотності та естетичної свідомості.

Оволодіння естетичною культурою вважається критерієм естетичної вихованості. Естетична культура як складова частина культури духовної припускає вміння відрізнити прекрасне від потворного, благородне від низовинного не тільки у мистецтві, але у будь-якому проявленні життя: у праці, побуті, поведінці людини [11, с. 168 – 171].

За визначенням М. Верба, «естетична культура людини є стержневою, базовою властивістю особистості, що дозволяє їй повноцінно спілкуватися з прекрасним і активно брати участь в його творенні» [3, с. 16]. Естетична культура включає в себе способи і результати діяльності людини і розглядається як механізм, що регламентує і регулює поведінку та діяльність людини, а сама людина є її носієм [4]. Прихильники цього підходу визначають естетичну культуру як єдність естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності й поведінки.

Л. Печко і Н. Крилова підкреслюють, що естетична культура виступає як фактор активізації творчого потенціалу особистості. Властивість естетичної культури – перетворювати дійсність за законами краси в процесі естетичної діяльності; підкреслюється її інтегрально-особистісне утворення, яке дозволяє творити прекрасне в життєдіяльності і в людських стосунках [5; 10, с. 45].

Високий професіоналізм педагога дошкільного закладу неможливий без пошуку творчого уміння в процесі навчально-виховної роботи створювати і підтримувати гармонію мети, форм, методів, засобів впливу на дітей дошкільного віку для розвитку естетичного виховання [12, с. 176-178].

У процесі професійної підготовки фахівця, незалежно від його профілізації, відбувається формування особистісних якостей, які невідривні від його професійних характеристик. Все це підтверджує не лише цілісність, системну єдність впливу різних напрямів освітньо-виховного процесу на становлення особистості майбутнього фахівця, а й засвідчує необхідність забезпечення її достатнього культурно-естетичного рівня. Здатність педагога у всіх ланках своєї професійної діяльності (навчання, виховання, спілкуванні з батьками) ставити перед собою мету, знаходити шляхи її розв'язання на основі добра, краси, гуманних взаємовідносин, – це можливо лише при наявності належного рівня естетичної культури.

Сучасною наукою доведено, що культура кожної людини формується в процесі засвоєння нею культури суспільства. Естетичну культуру слід розглядати як своєрідне дзеркало естетичного багатства того чи іншого народу.

Майбутня робота з естетичного виховання дітей дошкільного віку передбачає:

- володіння вміннями виділяти специфічні естетичні можливості в кожній діяльності, відображати найбільш цінний естетичний матеріал;
- чітко уявляти необхідність того мінімуму естетичних знань і навичок, якими повинна оволодіти кожна дитина різної вікової групи і визначити рівень естетичної вихованості;
- бути озброєним навичками організації індивідуальної і колективної естетичної діяльності дітей;

- мати певний рівень підготовки до художньо-естетичної діяльності в різних галузях;

- в процесі навчання і виховання впливати не лише на розум і пам'ять, а й на почуття та емоції дитини.

Все це можливо, якщо майбутній вихователь оволодів всіма естетичним поняттями в педагогічному закладі, де головним чином відбувається підготовка творчої особистості майбутнього вихователя на основі творчої спрямованості педагогічного процесу [8, с. 28-30].

На основі вчення Л. Виготського про зміну провідного виду діяльності і відповідно характеру активності людини на різних етапах її життя, науковці виводять п'ять основних етапів формування естетичної культури особистості. Перші два періоди – перед естетичний та власне естетичний – охоплюють період дошкільного дитинства, коли саме й відбувається формування основних психічних механізмів естетичного відображення, виникають першоелементи естетичної спрямованості особистості, естетичне ставлення до природи і соціуму. Ось чому так важливо, щоб вихователь дітей дошкільного віку був людиною, обізнаною з мистецтвом і культурою, мав спеціальну естетичну, перш за все, музичну підготовку. На етапі початкового шкільного навчання провідною стає логіко-пізнавальна діяльність. І, щоб естетичні почуття не згасли, а розвинулись, необхідно забезпечити кожного вчителя достатнім рівнем естетичної підготовки, почуття прекрасного, щоб він зміг розкрити потенційні естетичні можливості кожного навчального предмету й оволодів методами впливу в навчально-виховному процесі не лише на розум і пам'ять, а й на емоційну і чуттєву сферу особистості учня.

На четвертому етапі, пов'язаному з переходом до юнацтва, початком студентського життя, формування естетичної культури характеризується активним розвитком естетичної свідомості і самосвідомості, естетичної сфери, світогляду молоді людини. Саме на даному етапі, коли естетичні орієнтації, переваги особливо мінливі, роль естетичного виховання стає неперевершеною. Цьому сприяє оволодіння науковими знаннями з естетики, історії мистецтва, літератури; залучення студентів до різних видів художньо-творчої діяльності, створення здорового естетичного середовища тощо.

Науковці стверджують, якщо на попередніх етапах естетичне виховання відбувалося повноцінно, різнобічно, то на п'ятому етапі, пов'язаному з переходом до практичної, професійної діяльності, особистість здатна проявити себе не лише в ролі активного творця, носія естетичних цінностей, певного естетичного досвіду, але і їх активного транслятора, пропагандиста, вихователя інших людей, наступних поколінь [7]. Отже, саме в студентські роки визначається певне співвідношення естетичного споглядання й естетичної творчості засобами різних видів мистецтв.

Важливою умовою естетичного виховання і формування естетичної культури особистості майбутніх педагогів є творча діяльність.

Творча діяльність студентів – активна форма виховання й водночас прояву естетичного ставлення молоді до мистецтва, що відрізняється особливим естетизмом мети, обраних засобів, різноманітністю художніх дій, креативністю результату. Відображення життя в різних формах художньо-творчої діяльності співвідноситься з наявним для конкретної особистості естетичним ідеалом, який несе в собі красиве в міру своєї істини, народності, гуманізму, адже людина розглядає та оцінює оточуючих і себе в цьому світі з огляду на усталені суспільні уявлення про прекрасне та потворне, трагічне й комічне, високе та низьке. Саме тому науковці вбачають творчу діяльність частиною естетичної діяльності.

У творчій діяльності відбувається формування й водночас відбиття духовних потреб особистості. Активна участь людини в художньо-творчій діяльності поступово призводить не лише до реалізації її творчого потенціалу, але й якісної зміни її світогляду, переконань, поведінки, перетворення особистості в суб'єкт естетичної діяльності.

Результати наукових досліджень дозволяють зробити висновок стосовно позитивного впливу художньо-творчої діяльності на інші аспекти професійної підготовки та професійної діяльності студентів та випускників, які в студентські роки гармонійно поєднували навчання з творчою діяльністю і мистецтвом. Творчість надає вихід реалізації індивідом унікальних потенцій, тому між процесом творчості і здатністю людини до виконання суспільно значимої діяльності, що здобуває характер самореалізації, існує прямий зв'язок. Науковці доводять: якщо людина освоїла творчість повною мірою – і за процесом її впливу й за результатами – значить вона вийшла на рівень духовного розвитку, адже їй доступне переживання моментів єднання всіх внутрішніх позитивних якостей.

Привабливою, престижною і перспективною для молоді є соціокультурна дозвілєва діяльність у межах вільного від навчання часу. Вона визначається як якісно новий рівень використання молоді свого дозвілля, що виявляється в активній діяльності, спрямованій на особистий розвиток через засвоєння певної системи знань, цінностей, норм, зразків. Іншими словами, це певний рівень використання свого вільного від навчання часу, що охоплює не лише його обсяг і структуру, а й змістовну, якісну сутність – культурні й соціальні цінності, норми, знання, зразки художньої творчості.

У підготовці майбутніх вихователів дошкільного закладу значне місце відводиться різним формам і методам активного навчання.

Досвід активного навчання в системі професійної освіти показав, що за допомогою його форм, методів та засобів можливо достатньо ефективно вирішувати цілий ряд задач, яких важко досягти у традиційному навчанні:

- формувати не тільки пізнавальні, а й професійні мотиви та інтереси;
- виконувати системне мислення спеціаліста, дотримання цілісного розуміння не тільки природи та суспільства, а й себе, свого місця в світі;
- давати цілісне уявлення про професійну діяльність;
- вчити колективно мислити та практично працювати, формувати соціальні вміння та навички взаємодії та спілкування, індивідуального та спільного прийняття рішень, виконувати відповідальне ставлення до праці; соціальних цінностей [1, с. 18-20].

Розробка та використання «активних» форм та методів навчання, наприклад, ділових ігор і проблемних ситуацій, дістало широкого застосування. Використання їх в підготовці спеціаліста дошкільної освіти з естетичного виховання дітей дає позитивний результат. В діловій грі її учасники виконують професійну діяльність, яка несе в собі елементи як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності. Засвоєння знань, формування фахових компетентностей здійснюється як накладання на канву професійної праці в його предметному та соціальному аспектах. Ці знання усвідомлюються не для майбутнього застосування, не абстрактно, а в реальному для учасника процесі інформаційного забезпечення його ігрових дій, в динаміці розвитку сюжету ділової гри, в формуванні цілісного образу професійної ситуації. Крім того, в діловій грі в умовах спільної діяльності кожний студент набуває навичок соціальної взаємодії, колективну спрямованість, ціннісні орієнтації і установки, властиві фахівцю.

Розвиток творчої особистості майбутнього спеціаліста в діловій грі здійснюється в результаті підпорядкування двом типам норм: компетентних предметних дій і соціальних відношень колективу. В цих умовах дії набувають значення вчинків, формуючих соціальні риси, характер спеціаліста. Дотримання дидактичних та

виховних цілей злито в одному потоці соціальної активності навчання, яка здійснюється в формі ігрової діяльності. Мотивація, інтерес і емоційний статус учасників ділової гри обумовлюється широкими можливостями діалогічного спілкування та взаємодії на проблемно представленому матеріалі ділової гри [2; 9, с. 26-27].

Викладач повинен стимулювати самостійність майбутнього спеціаліста, виробити в ньому упевненість в своїх діях. Певною мірою ділова гра несе в собі організаторський початок. Будь-який її учасник бере на себе відповідальність, ініціативу, тобто проявляє якості, властиві лідеру. Відчувши свої можливості і радість успіху, студент зуміє закріпити в собі цей етап тим сильніше, чим частіше буде виявлятися самостійність в подібних ситуаціях. Ділова гра сприяє формуванню педагогічних та дидактичних навичок, спробі виявити себе в естетичному, фізичному, трудовому вихованні [2].

В діловій грі при її конструюванні та застосуванні реалізуються такі психолого-педагогічні принципи: принцип імітаційного моделювання дійсних умов, принцип ігрового моделювання змісту і форм професійної діяльності, принцип спільної діяльності, принцип діалогічного спілкування, принцип проблемності змісту імітаційної моделі і процесів його розгорнутості в ігровій діяльності. Ці принципи відображають знання про ігровий процес навчання, його складові частини, логіку та внутрішні зв'язки і є корисними у випадку системного застосування. Кожний принцип ніби доповнює і розвиває концепцію ділової гри.

Родзинка гри та її навчаючі можливості втрачаються в тому випадку, коли викладач робить акцент тільки на навчальну діяльність учасників і будує гру так, щоб спонукати головним чином до навчання, засвоєння, перевірки. Засвоєння та запам'ятовування необхідне, але воно повинно мати місце в контексті виконання тих чи інших дій у грі, а не бути головною метою всієї діяльності. Це треба робити за допомогою інших методів навчання, наприклад, на лекціях чи практичних заняттях, які можуть проводитись як підготовка до гри, яка вимагає значного рівня знань.

Відмінності ділової навчальної гри від традиційних методів навчання, її навчаючі можливості полягають в тому, що в грі створюються основні закономірності руху професійної діяльності і професійного мислення на матеріалі вирішення спільними зусиллями учасників навчальної ситуації. Але рух професійної діяльності і мислення повинен бути обумовлений дидактично, забезпечений методично. Необхідно створювати такі дидактичні умови, щоб учасники ділової гри мали змогу реалізувати комплекс вмінь:

- бачити професійну ситуацію як ціле, вміти аналізувати складові частини об'єкта діяльності і умови його функціонування;
- виділяти в цій ситуації предмет дій, ціль, засоби і результати ситуації;
- формулювати і ставити задачу, виділяти систему дій, забезпечуючи досягнення мети в цих умовах;
- проводити оцінку і висновок результатів, доводити правильність рішення.

Кожний викладач прагне раціональніше побудувати свою роботу зі студентами, тому що від цього і буде залежати спрямованість особистої орієнтації студентів, їх здібностей і мислення, розкриття не пасивного, а творчого бажання пізнавати. І не тільки пізнавати, а і брати участь у відкритті нового, дивовижного і незнайомого.

Висновки. Поняття «естетична культур» розглядається як інтегрована особистісна якість, що виражається у здатності індивіда естетично сприймати дійсність і мистецтво, давати їм естетичну оцінку, а також приймати активну участь у перетворенні оточуючого світу, втілювати його в створюваних цінностях.

Естетичне виховання є творчим процесом. Саме активна участь людини в творчій діяльності дозволяє не лише реалізувати її творчий потенціал, але й призводить до

якісної зміни її світогляду, переконань, поведінки, перетворення особистості в суб'єкт естетичної діяльності

Ефективно вирішувати завдання естетичного виховання, в тому числі, підготовку студентів до естетичного виховання дітей дошкільного віку, можливо за допомогою форм, методів та засобів активного навчання.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход : Методическое пособие / А.А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
2. Вербицкий А.А. Деловая игра как метод активного обучения / А.А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – №3/39. – С. 129-142.
3. Верб М.А. Эстетические потребности и духовное развитие личности / М.А. Верб. – Л. : Знание. 1981. – 36 с.
4. Каган М. С. Философия культуры/ М.С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1996. – 416 с.
5. Крылова Н. Б. Эстетический потенциал культуры / Н.Б. Крылова. – М. : Прометей, 1990. – 146 с.
6. Кудін В. О. Мистецтво і духовний світ молоді / В.О. Кудін. – К. : Рад. шк., 1983. – 97 с.
7. Мельничук С.Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів: монографія / С.Г. Мельничук. – Кіровоград : РВВ КДПУ, 2006. – 248 с.
8. Основні напрямки наукових досліджень з педагогіки і психології в Україні: Педагогіка і психологія // Вісник АПН України. – 1994. – №1. – С. 5 - 33.
9. Пашкова Н. Студентам також треба грати – в педагогів / Н. Пашкова // Дошкільне виховання. – 2004. – №3. – С. 26 - 27.
10. Печко Л.П. Эстетическая культура личности и ее формирование / Л.П. Печко // Приобщение личности к эстетической культуре в педагогическом процессе : Сб. науч. тр. под ред. А. А. Печко. – М. : Изд-во АПН СССР. 1991. – С. 6 – 19.
11. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учебник для студентов пед. вуз. : В 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : Гуманит. изд.центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 2 : Процесс воспитания. – 256 с.
12. Шиманович І. В. Обґрунтування потреби професійного самовиховання майбутніх вчителів / І.В. Шиманович // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки. – Київ – Запоріжжя, 2003. – С. 176 - 178.
13. Шпак В. И. Эстетический фактор в воспитании учащихся / В.И. Шпак. – К. : Знание, 1985. – 48 с.

References

1. Verbitskiy A. A. Aktivnoe obuchenie v vyisshy shkole : kontekstnyiy podhod : Metodicheskoe posobie / A. A. Verbitskiy. – M. : Vyisshaya shkola, 1991. – 207 s.
2. Verbitskiy A. A. Delovaya igra kak metod aktivnogo obucheniya / A.A. Verbitskiy // Sovremennaya vyisshaya shkola. – 1982. – #3/39. – S. 129-142.
3. Verb M. A. Esteticheskie potrebnosti i duhovnoe razvitiye lichnosti / M.A. Verb. – L. : Znanie. 1981. – 36 s.
4. Kagan M. S. Filosofiya kulturi / M.S. Kagan. – SPb. : Petropolis, 1996. – 416 s.
5. Kryilova N. B. Esteticheskij potentsial kulturyi / N.B. Kryilova. – M. : Prometey, 1990. – 146 s.
6. Kudin V. O. Mystectvo i duxovnyj svit molodi / V.O. Kudin. – K. : Rad. šk., 1983. – 97 s.

7. Mel'nyčuk S.H. Teorija i praktyka formuvannja estetyčnoji kul'tury majbutnix učyteliv: monohrafija / S.H. Mel'nyčuk. – Kirovohrad : RVV KDPU, 2006. – 248 s.
8. Osnovni naprjamky naukovyx doslidžen' z pedahohiky i psyxolohiji v Ukrajinі: Pedahohika i psyxolohija // Visnyk APN Ukrajinu. – 1994. – #1. – S. 5 - 33.
9. Paškova N. Studentam takož treba hraty – v pedahohiv / N. Paškova // Doškil'ne vuxovannja. – 2004. – #3. – S. 26 - 27.
10. Pechko L. P. Estetičeskaya kultura ličnosti i ee formirovanie / L. P. Pechko // Priobsčenie ličnosti k estetičeskoj kulture v pedagogičeskom protsesse : Sb. nauch. tr. pod red. A. A. Pechko. – M. : Izd-vo APN SSSR. 1991. – S. 6 – 19.
11. Podlasyiy I. P. Pedagogika. Novyyiy kurs : uchebnyk dlya studentov ped. vuz. : V 2 kn. / I. P. Podlasyiy. – M. : Gumanit. izd.tsentr VLADOS, 2000. – Kn. 2 : Protsess vospitaniya. – 256 s.
12. Šymanovyč I. V. Obgruntuvannja potreby profesijnoho samovuxovannja majbutnix včyteliv / I.V. Šymanovyč // Pedahohika i psyxolohija formuvannja tvorčoji osobystosti : problemy i pošuky. – Kyjiv – Zaporizžja, 2003. – S. 176 - 178.
13. Shpak V. I. Estetičeskij faktor v vospitanii učaschihsya / V.I. Shpak. – K. : Znanie, 1985. – 48 s.

Відомості проавтора:
Волкова Віра Андріївна
vera_bar@list.ru

Куліда Оксана Олександрівна
 Мелітопольський державний педагогічний
 університет імені Богдана Хмельницького
 вул.Гетьманська, 20, м.Мелітополь, Запорізька обл., 72312, Україна

doi:

Матеріал надійшов доредакції
Прийнято до друку.....2016р.

Волкова Віра Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)

Куліда Оксана Олександрівна – студентка магістратури, спеціальність 8.01010101 Дошкільна освіта, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)

Волкова Вера Андреевна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной работы, социальной педагогики и дошкольного образования, Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого (г. Мелитополь)

Кулида Оксана Александровна – студентка магистратуры, специальность 8.01010101 Дошкольное образование, Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого (г. Мелитополь)

Volkova Vera Andreyevna – Candidate of Pedagogical, assistant professor of social work, social pedagogy and pre-school education, Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University (Melitopol)

Kulida Oksana Alexandrovna – graduate student, specialty 8.01010101 Preschool education, Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University (Melitopol)